

ZDRAVSTVENA NEGA BOLNICE Z RAKOM DOJKE MED IN PO OBSEVANJU

Zdenka Erjavšek

Zdravljenje raka na dojki obsega kirurgijo, sistemsko terapijo in radioterapijo. Ko se bolnica seznanila z diagnozo in načinom zdravljenja, potrebuje razumevajoč in spodbuden odnos zdravnika in medicinske sestre. To je prvi korak k uspešni rehabilitaciji, ki se prične že pred zdravljenjem in traja ves čas bivanja v bolnišnici do končne vključitve bolnice v domače okolje.

Ena od pomembnih aktivnosti zdravstvene nege je izobraževanje bolnice.

CILJ IZOBRAŽEVANJA:

Izobraziti bolnico, da bo razumela pojav nezaželenih reakcij na koži v obsevalnem polju in postopke zdravstvene nege v zvezi s tem.

AKTIVNOSTI ZN V ZVEZI Z IZOBRAŽEVANJEM BOLNICE:

1. Izobraževanje bolnice o zdravljenju z radioterapijo.
2. Izobraževanje bolnice o morebitnih stranskih učinkih obsevanja.
3. Izobraževanje bolnice o preventivnih ukrepih, ki zmanjšujejo oz. preprečujejo nastanek stranskih učinkov obsevanja.
4. Izobraževanje bolnice o pomembnosti razgibavanja roke in izvajanje vaj pod nadzorom fizioterapevta.
5. Izobraževanje bolnice o primernem načinu prehranjevanja v času obsevanja in po njem.
6. Izobraževanje bolnice o negi obsevane kože po končanem zdravljenju z radioterapijo.
7. Bolnico seznanimo tudi z delom na oddelku za psihoonkologijo in ji pokažemo možnosti vključevanja v klub žena po operaciji dojke.

Pred zdravljenjem z obsevanjem bolnici razložimo v okviru naših kompetenc način zdravljenja, seznanimo jo s stranskimi učinki in preprečevanjem le-teh. Razložimo smisel označenega polja, ki bo obsevano, položaj, v katerem bo obsevana, ter čas in trajanje obsevanja. Če bolnica o vsem tem ni poučena, ji stranski učinki lahko poslabšajo kvaliteto življenja.

Reakcije na obsevanje:

1. Splošne: pri tej vrsti obsevanja jih ne zasledimo.
2. Lokalne: na koži, ki pokriva dojko in predel pod pazduho.

Zdenka Erjavšek, višja medicinska sestra, Onkološki inštitut Ljubljana

---

Reakcija kože na obsevanje:

1. Akutne:
  - suha koža
  - rdečina
  - oteklina
  - pospešeno luščenje epidermisa
  - izpuščaji
  - zbadajoča, pekoča bolečina (zelo občutljiva je prsna bradavica)
  - toplota v obsevalnem polju
  - vlažno luščenje epidermisa s površinsko poškodbo kože (pogosto v gubi pod dojko in v aksili)
2. Pozne:
  - fibroza
  - hiperpigmentacija

NAJBOLJ POGOSTE LOKALNE NEGOVALNE DIAGNOZE

1. Možnost poškodbe kože v obsevalnem polju

CILJI

AKTIVNOSTI ZDRAVSTVENE NEGE

- preprečiti poškodbo kože
- izobraževanje bolnice o negi kože v času obsevanja

2. Suho luščenje kože z eritemom v obsevalnem polju

CILJI

AKTIVNOSTI ZDRAVSTVENE NEGE

- luščenje kože se bo zmanjšalo
- poostren nadzor nad kožo v obsevalnem polju
- rdečina se bo umirila
- po obsevanju mažemo predel s 15 % olivnim oljem v borogalu

3. Vlažno luščenje kože s površinsko poškodbo kože v obsevalnem polju

CILJI

AKTIVNOSTI ZDRAVSTVENE NEGE

- poškodovan predel kože bo suh
- poškodovan predel kože namažemo z 1 % raztopino Genciano-Violet po obsevanju
- ne bo prišlo do infekcije
- poostren nadzor nad kožo v obsevalnem polju
- pričetek obnove kože

Pri nastanku sprememb na koži ima pomembno vlogo bolničina individualna občutljivost in vzporedno zdravljenje s kemoterapijo. Pri bolnicah z občutljivo, nežno kožo in bolnicah, ki ob radioterapiji prejemajo citostatike, pričakujemo, da bodo spremembe na koži nastale hitreje in povzročile večje poškodbe kože.

Navodila bolnici o negi obsevane kože

Bolnica naj se v času zdravljenja z obsevanjem umiva samo z vodo. Namesto kopanja v kopalni kadi priporočamo prhanje. Obsevanega predela naj ne mili. Odpove naj se uporabi razpršil, losionov in krem. Izogiba naj se drgnjenju in frotiranju. Obsevan predel lahko le nežno popivna. Povemo ji, naj ne odstranjuje barvila, s katerim je označeno obsevalno polje.

Opazovanje in zdravstvena nega obsevane kože

Zdravnik radioterapevt in medicinska sestra vsak dan spremljata spremembe na obsevani koži. Pordelo kožo mažemo s 15 % olivnim oljem v borogalu, in to vedno po obsevanju. Zelo pozorni smo na prsno bradavico, predel pod dojko in aksilarno regijo. Če pride do vnetja prsne bradavice, le-to mažemo z kremo Dyprogent, prav tako vedno po obsevanju. Koža, ki pokriva pazduho in gubo pod dojko, je zaradi večje vlage in toplote še posebej podvržena neželenim reakcijam. Če v teh predelih pride do vnetja, uporabljamo 1 % raztopino Gentiano-Violet ali mazilo po antibiogramu. Če se poškodba kože pogloblja in širi, je potrebno obsevanje prekiniti, da si kožno tkivo spet opomore. Nekatere bolnice so občutljive tudi na barvilo, s katerim je označeno obsevalno polje. Ta mesta mažemo nekaj dni z mazilom Ribodermin. Dojka lahko med obsevanjem tudi rahlo oteče, zato priporočamo, da bolnice nosijo nedrček, ki naj ne bo pretesen, najbolje, če je iz bombaža.

Navodila bolnici po končanem zdravljenju

Svetujemo ji, naj se 4 do 6 tednov ne kopa (v kadi, zdravilišču, morju), lahko pa se prha. Naj ne odstranjuje obsevalnih črt, saj bodo z obnavljanjem kože v kratkem času same izginile. Obsevano kožo lahko mažemo s 15 % olivnim oljem v borogalu. Če je poškodba kože globoka in obsežna, naj uporabi kremo, ki jo priporoči zdravnik radioterapevt. Način zdravljenja je podoben tistemu pri opeklini. Obsevanega predela naj ne sonči. Varuje naj se poškodb (fizičnih in kemičnih). Redno naj si pregleduje obsevalno polje in zdravo dojko. O vsaki spremembi naj se posvetuje z zdravnikom.